

Ontwikkelingen rond de melkaanvoer 1950 tot 1970

Door ?. Schaap

Aan de hand van cijfermateriaal zal in dit artikel aandacht worden besteed aan de veranderingen welke zich hebben voltrokken met betrekking tot de omvang van de melkaanvoer, de melkveestapel, het aantal melkveehouderijbedrijven en het aantal melkverwerkende bedrijven.

Veranderingen in de laatste jaren

In een voorgaand artikel gaven we reeds aan waar, volgens ons, waarschijnlijk de hoofdoorzaak zal hebben gelegen van de verdere toename van de melkaanvoer bij de bedrijven in het afgelopen jaar. Het behoeft geen nadere verduidelijking dat het beeld niet in alle provincies gelijk zal zijn geweest.

In die gebieden waar men altijd al veel herfstkalvende koeien had, dus in de gebieden met de gunstige zomer-winterverhouding, zal een verschuiving van het tijdstip van afkalven in het afgelopen jaar van minder invloed zijn geweest op de omvang van de melkaanvoer dan elders. Naast het verschuiven van de kalldata zullen er ongetwijfeld nog meer factoren een rol hebben gespeeld, welke zich deels ook aan de directe waarneming zullen hebben onttrokken. Hierbij gaan onze gedachten naar de onttrekking van grasland aan agrarische bestemming, zulks ten gevolge van de aanleg van wegen en recreatiegebieden dan wel wegens aanwending als bouwterrein. Anderzijds zal er weer grasland bijgekomen zijn door ontmenging van bedrijven, liquidatie van fruitteeltbedrijven enz.

Verder zal de nog steeds voortgang vindende sanering van de veeteeltbedrijven een rol hebben gespeeld. Daar deze en nog andere factoren in bepaalde gebieden mogelijk samen hebben gespeeld en elders elkaar hebben tegengewerkt, is het praktisch niet mogelijk om aan het toe- of afnemen van de melkaanvoer in de verschillende provincies concrete gevolgtrekkingen te verbinden. Praktisch overal nam de melkaanvoer bij de bedrijven verder toe. Dat desondanks de hoeveelheid melk welke in enkele provincies werd aangevoerd kleiner uitviel, vindt zijn oorzaak in verlegging van melkritten ten gevolge van concentraties en fusies.

Bijgaande tabel maakt het mogelijk om de ontwikkeling in de verschillende provincies nader te volgen, alsmede het relatieve verloop van de melkaanvoer in de verschillende kwartalen van het afgelopen jaar t.o.v. die in 1969.

Melkproduktie steeg met ruim 25 % per 10 jaar

Was er in het afgelopen jaar een toename van de hoeveelheid aangevoerde melk waar te nemen van bijna 5 %, van 1950 tot 1960 was er ook al een stijging en wel van bijna 27 %. In de daaropvolgende 10 jaar was dit ruim 27 %. De toename van de melkaanvoer had verschillende oorzaken. Zo verminderden de achterhoudingen op de boerderijen in 20 jaar met ca. de helft. Bleef er in 1950 nog ca. 1 miljard kg melk op de boerderij achter, in het afgelopen jaar werd daar nog ca. 270 miljoen kg melk voor consumptiedoeleinden aangewend, ruim 180 miljoen kg werd gebruikt voor opfokdoeleinden en ca. 60 miljoen kg melk werd verwerkt tot boerenkaas.

Aantal melkveehouderijbedrijven liep sterk terug

Was er van 1950 tot 1960 al een zekere teruggang bij het aantal bedrijven met melkvee waar te nemen, nl. van 217.129 stuks tot 199.785 stuks (= -7 %), in de daaropvolgende 10 jaren nam deze teruggang veel grotere vormen aan. In 1970 blijken er bij de meitelling nog 145.458 bedrijven te zijn welke hun opgave indienden, hetgeen t.o.v. 1960 een teruggang betekende van ca. 27 %. Het spreekt vanzelf dat ook dit van invloed was op de hoeveelheid melk welke per bedrijf werd afgeleverd, doch daarbij was eveneens van grote invloed de verdere toename van het aantal melkkoeien dat werd aangehouden.

Het aantal stuks melkvee nam sterk toe

Bleken er bij de meitelling in 1950 op de boerderijen ca. 1.520.138 stuks melkvee aanwezig en in 1960 ca. 1.628.391 stuks (= +7 %), in 1970 was het aantal stuks melkvee reeds gestegen tot 1.906.453 stuks, hetgeen in de laatste 10 jaar een toename betekende met ruim 17 %. Daar het melkvee in 1970 werd gehouden op een kleiner aantal bedrijven dan dat in 1950, nam het gemiddeld per bedrijf aangehouden aantal stuks melkvee nog sterker toe. Deling van het aantal stuks melkvee door het aantal bedrijven waarop rundvee werd gehouden, kan wel een indicatie geven van de ontwikkeling welke plaatsvond, maar het geeft geen exact inzicht, daar er onder de vermelde bedrijven ook zijn die geen melkvee houden, zoals kalvermesterijen, veteiders enz.

De bij deling verkregen uitkomsten, t.w. 7,8 en 13 stuks, zijn derhalve niet de exacte aantallen per bedrijf aangehouden melkkoeien; deze zullen hoger liggen.

Melkaflevering per bedrijf meer dan verdubbeld

Door de geringere achterhoudingen van melk op de boerderijen, de liquidatie van vele melkveehouderijbedrijven en het verder opvoeren van het aantal aangehouden melkkoeien werd de aflevering van melk per veehouderijbedrijf in 20 jaar bijna $2\frac{1}{2}$ x zo groot. In 1950 bedroeg de aflevering per bedrijf nog ca. 22.000 kg, in 1960 was dit gestegen tot ruim 30.000 kg, in 1970 lag dit al boven de 53.000 kg. Dat er omgerekend per melkkoe minder melk op de boerderij achterbleef, blijkt ook wanneer men de totaal aangevoerde hoeveelheid melk gaat delen door het aantal stuks melkvee dat bij de meitellingen aanwezig was.

Men dient er echter wel op bedacht te zijn dat de hierbij verkregen uitkomsten niet de gemiddelde melkproduktie per koe per jaar is, daar het aantal stuks melkvee in de overige maanden meestal kleiner is dan in mei. Volledigheidshalve is in de tabel ook nog de berekende gemiddelde melkproduktie per koe vermeld. Bij vergelijking van deze cijfers zal blijken dat er van een stijging van de melkproduktie per koe in de laatste 10 jaar niet meer gesproken kan worden. De fluctuatie in de cijfers vindt zijn oorzaak in meer of minder gunstige weersomstandigheden, verschuivingen van de afkalldata enz.

Aantal zuivelfabrieken gehalveerd

Waren er in 1950 nog 580 zuivelbedrijven beschikbaar om de aangevoerde hoeveelheid melk (ca. 4,8 miljard kg) te ontvangen en te verwerken, in de daarop volgende 10 jaar liep dit aantal terug tot ca. 500 stuks bij een stijging van de melkaanvoer tot ruim 6 miljard kg. Spectaculair was de ontwikkeling in de jaren tussen 1960 en 1970, toen er per jaar gemiddeld 20 zuivelbedrijven hun deuren sloten, zulks ondanks het feit dat in diezelfde jaren de melkaanvoer opliep van ca. 6 miljard kg tot ca. $7\frac{3}{4}$ miljard kg. Door de sluiting van een groot aantal zuivelfabrieken (per 31 dec. jl. waren er maar 290 stuks meer in bedrijf, hetgeen precies de helft was van het aantal in 1950) steeg de per bedrijf aangevoerde hoeveelheid melk sterk.

Aantal zuivelfabrieken per provincie

Daar het vele lezers zal interesseren hoe het verloop van het aantal nog in werking zijnde zuivelfabrieken in de verschillende provincies is geweest, hebben we hiernaast nog een overzicht daarvan gegeven.

Tabel I: Aantal zuivelfabrieken per provincie per eind december

Provincie	1950	1960	1970
Groningen	25	23	10
Friesland	99	88	47
Drente	52	50	22
Overijssel	65	66	49
Gelderland	64	61	42
Utrecht	23	16	11
Noord-Holland	62	44	20
Zuid-Holland	55	43	30
Zeeland	7	6	4
Noord-Brabant	94	79	43
Limburg	34	23	12
Nederland	580	499	290

Resterende zuivelbedrijven in 1970 gemiddeld 3 ¼ x zo groot als die in 1950

Bedroeg de gemiddelde hoeveelheid melk welke in 1950 per bedrijf werd aangevoerd 8,2 miljoen kg en in 1960 ca. 12,1 miljoen kg, in 1970 was dit reeds gestegen tot bijna 27 miljoen kg melk.

Verwacht mag echter worden dat de verwerkingscapaciteit bij de gemiddelde zuivelfabrieken niet overeenkomstig zal zijn toegenomen daar een steeds groter aandeel van de aangevoerde melk naar de centrale bedrijven wordt doorgeleverd. Bij benadering werd in 1950 ca. 10 % van de melkaanvoer doorgeleverd naar de centrale verwerkingsbedrijven. In 1970 zal dit bij benadering ca. 30 % zijn geweest. In feite betekent dit bijna een vervijfvoudiging van de hoeveelheid melk welke in 1970 in de centrale bedrijven werd verwerkt t.o.v. die in 1950.

Tabel II: De melkaanvoer per provincie.

Provincie	Verandering in % t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar				1968	1969	1970	1970
	1 ^e Kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	31-12-'67	29-12-'68	28-12-'69	t.o.v. 1969
					t/m 28-12-'68	t/m 27-12-'69	t/m 26-12-'70	in %
Groningen	- 2,5 *)	- 6,9 *)	- 8,2 *)	- 3,8 *)	344.911	356.614	335.348	- 6,-
Friesland	+ 7,9	+ 6,9	+ 7,4	+ 6,1	1.237.279	1.275.200	1.365.702	+ 7,1
Drente	+ 4,2	+ 4,6	+ 7,1	+ 5,4	530.974	537.401	566.091	+ 5,3
Overijssel	+ 5,5	+ 6,7	+ 8,1	+ 8,3	1.026.416	1.071.029	1.147.431	+ 7,1
Gelderland	+ 4,8	+ 3,5	+ 6,6	+ 5,4	1.043.208	1.068.176	1.122.061	+ 5,
Utrecht	- 0,5	+ 4,3	+ 8,-	+ 5,6	208.690	207.585	217.189	+ 4,6
Noord-Holland	+ 3,7	+ 3,9	+ 6,8	+ 5,2	607.013	607.489	637.857	+ 5,
Zuid-Holland	+ 1,8	+ 0,1	+ 3,2	+ 4,2	821.951	841.515	858.112	+ 2,
Zeeland	-34,5 *)	- 23,3 *)	- 22,1 *)	- 21,-*)	70.667	61.217	45.451	- 25,8 *)
Noord-Brabant	+ 7,5	+ 5,4	+ 6,7	+ 7,5	1.105.827	1.049.631	1.119.381	+ 6,6
Limburg	+ 3,3	- 1,6	+ 2,-	+ 0,9	295.510	307.844	310.761	+ 0,9
Nederland	+4,4	+ 3,6	+5,6	+ 5,3	7.202.446	7.383.701	7.725.384	+ 4,6

*) De grote verschillen in deze provincies zijn een gevolg van de sluiting van een bedrijf; de melk hiervan wordt nu elders ontvang

Tabel III: Melkaanvoer per provincie in 52 weken

Provincie							Verandering In %	
							1970	1950
							t.o.v. 1960	t.o.v. 1950
	1950	1960	1967	1968	1969	1970		
Groningen	262.385	2 92.096	336.739	344.911	356.614	335.348	+ 14,8	+ 27,8
Friesland	894.057	1.095.810	1.201.462	1.237.279	1.275.200	1.365.702	+ 24,6	+ 52,8
Drenthe	328.664	437.141	519.010	530.974	537.401	566.091	+ 29,5	+ 72,2
Overijssel	613.996	798.615	988.535	1.026.416	1.071.029	1.147.431	+ 43,7	+ 86,9
Gelderland	630.638	803.314	993.200	1.043.208	1.068.176	1.122.061	+ 39,7	+ 77,9
Utrecht	178.005	220.826	204.509	208.690	207.585	217.189	- 1,6	+ 22,-
Noord-Holland	517.513	605.338	602.023	607.013	607.489	637.857	+ 5,4	+ 23,3
Zuid-Holland	536.448	791.945	799.383	821.951	841.515	858.112	+ 8,4	+ 60,-
Zeeland	34.862	53.733	67.686	70.667	61.217	45.451	- 15,4	+ 30,4
Noord-Brabant	604.109	736.578	964.548	1.015.827	1.049.631	1.119.381	+ 52,-	+ 85,3
Limburg	167.441	211.447	267.966	295.510	307.844	310.761	+ 47,-	+ 85,6
Nederland	4.768.118	6.046.843	6.945.061	7.202.446	7.383.701	7.725.384	+ 27,8	+ 62,-
Totaal aant. stuks vee *)	2.726.421	3.507.332	4.029.806	4.116.287	4.276.522	4.366.485	+ 24,5	+ 60,2
w.v. melk- en kalfk. *)	1.520.138	1.628.391	1.787.043	1.864.849	1.902.521	1.906.453	+ 17,1	+ 25,4
Totaal aantal bedrijven met rundvee *)	217.129	199.785	162.653	157.139	151.682	145.458	- 27,2	- 33,
Totaal aantal zuivelfabrieken	580	499	359	337	322	290	- 41,9	- 50,
Gemiddelde aanvoer per fabriek (milj. kg.)	8,2	12,1	19,3	21,4	23,1	26,6	+ 119,8	+ 224,4
Gemiddelde aflevering per bedrijf (kg)	21.960	30.265	40.700	45.835	48.680	53.110	+ 75,5	+ 141,8
Gem. aflevering per melk- en kalfkoe (kg)	3.135	3.715	3.885	3.860	3.880	4.050	+ 9,-	+ 29,2
Melkproductie per koe (kg)	3.800	4.275	4.233	4.230	4.170	± 4.250	- 0,6	+ 11,8

* ontleent aan meitellingen